

Riku Savonen

Maammöykky

Maanviljelijä Martti Asunnan 100 vuotta Petäjaveden Pohkalassa

Maammöykky

Myö muut oltiin maammöykkjä, maaviljelijöitä vaan.

Riku Savonen

Maammöykky

Maanviljelijä Martti Asunnan 100 vuotta Petäjäveden Pohkalassa

Kirjoittaja: Riku Savonen

Kuvitukset: Anitta Asunta-Plane, Sakari Asunta, Mari Kokko, Akseli Plane, Elina Plane, Riku Savonen, Sinikka Savonen sekä Martin lapsenlapsenlapset Hilla, Martti, Nomsa, Oula, Saana, Samuel, Simeon, Venla ja Vilma.

Etukannen kuva: Anitta Asunta-Plane

Valokuvat: Ala-Pohkalan valokuva-albumit

© 2019 Savonen, Riku

Kustantaja: BoD™ – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: Books on Demand GmbH, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-0772-2

Sisällys

Lukijalle	7
Kuka on Martti Asunta?	9
Lapsuuteni Martti-pappa	9
Satavuotias Martti Asunta	10
Miksi Martti Asunta?	12
Haastattelujen teko ja käsittely	14
Kuvitukset, muut lähteet ja kirjan rakenne	17
Martti Asunta kielenkäyttäjänä	19
Mitä puhe kertoo ihmisestä?	19
Martin kieliympäristö	20
Millaista murretta Martti puhuu?	22
Lainasanoja, armeijatermejä ja maanviljelyksen kieltä	31
Martin värikäs sanavarasto	34
Tarinat perimätiedon välittäjinä	47
Tarinoiden päähenkilöt	57
Huumori tarinoissa	62
Siitä ei supistu	67
Martti Asunnan elämä	74
Martin juuret	74
Siirtyminen Keuruulta Petäjävedelle	76
Juho Asunta hankkii Pohkalan	80
Martti ja sisarukset	87
Juho Asunta, Petäjäveden merkkimies	92
Sisällissodan vaikutukset Pohkalaan	96
Liikunnallinen ja taiteellinen Pohkala	98
Martin koulupolku	104
Sisarusparvi sodassa	106
Martin sotareissu	109
Martti talvisodassa	112
Martti jatkosodassa	117
Asekätkentää Pohkalassa	126
Martin perhe	128
Martin elämä Julian kuoltua	139
Lopuksi	148
Lähde- ja kirjallisuusluettelo	152

Lukijalle

Useimmat tämän päivän suomalaisista käyttävät päivittäin älypuhelinta tai tietokonetta. Niiden mukana meistä jokaisesta tallentuu kasvavassa määrin tietoa internetin valtateille. Tein pienen tauon jälkeen Google-haun omalla nimelläni ja totesin, että minunkin edesottamuksiani löytyy monta hakusivullista. Suurin osa on työssä syntynyttä ja monia sellaisiakin asioita, joita en itse enää edes muistanut. Vain osa tiedosta on itse tuottamaamme. Paljon on jo sellaistaikin, joka tallentuu automaattisesti nettihakujemme, some-päivitysten ja liikkumisemme perusteella.

Pappani Martti Asunta (s. 1918) Petäjävedeltä edustaa viimeisiä sukupolvia, joita Google ei kunnolla tunne. Metsäliiton täysnimikaimasta tietoa löytyisi hyvin, mutta Metsäkulman Martin etsimisessä saa olla tiedonhaun puoliammattilainen. Pappani käytti radiota, lankapuhelinta ja televisiota, mutta älylaitteisiin hänellä ei ollut tarvetta koskea. Siksi se, mitä netti hänestä tietää, on toisten kirjoittamaa. Viime vuosina erilaiset digitointiprojektit ovat pelastaneet vanhoja materiaaleja kenen tahansa tietokoneen näytöltä luettavaksi. On ollut iloinen yllätys löytää Martti tai joku muu Asunta jonkin vanhan sanomalehden sivuilta. Siltikin tuntuu hassulta epäsuhdalta, että Martti-papan sadan vuoden elämästä on löydettävissä paljon vähemmän näkyviä jälkiä kuin vaikkapa minun tähän mennessä 35 vuoden mittaisesta taipaleesta.

Olen iloinen, että tajusin vuonna 2013 ottaa nauhurin ja istua pariaksi päiväksi juttelemaan 95-vuotiaan Martin kanssa. Tuolloin papan muisti pelasi säkenoivästi ja sain nauhoille hyvän määrän keskusteluja. Martin oman äänen ja tarinoiden lisäksi tallentui yleisemminkin metsäkulmalaista kertomusperinnettä, joka muuten todennäköisesti olisi ajan saatossa hävinnyt.

Alussa epämääräinen tavoitteeni oli saada talteen papan muistoja, ennen kuin on myöhäistä. Kun sain ne kirjoitettua nauhoilta paperille, alkoi tuntua, että niistä pitäisi kirjoittaa enemmänkin. Ensin sain sukulaisten kuvitusten avulla aikaiseksi näyttelyn ja nyt on koossa pieni kirja Martti Asunnasta. Se on yhtä aikaa Martin lyhyt elämänkerta ja tutkielma siitä, mitä yhdestä, ns. tavallisesta ihmisestä voidaan eri lähteitä kuuntelemalla päätellä. Kirja sisältää tiedon, mitä pappa itsestään minulle kertoi ja mitä hänestä kirjallisten lähteiden ja tietokoneen äärellä saadaan selville. Olen kirjoittanut kirjan kotoani Tampereelta, joten siinä yhdistyy lapsenlapsen henkilökohtainen ja

Petäjaveden yhteisön ulkopuolelta katsojan tutkimuksellinen näkökulma. Pidemmälle ei minulla ole tarvetta mennä, vaikka lisääkin aineistoa voisi löytyä, esimerkiksi muita petäjävetisiä haastatellen.

Kirjan nimi, Maammöykky, oli itsestään selvä valinta jo hetken aikaa. Se on Martin itseidentifiointi, määritelmä itsestään suhteessa opintielle lähteneisiin sisaruksiinsa: *”Myö muut oltiin maammöykkyjä, maaviljelijöitä vaan”*. Maammöykky on malliesimerkki Martti Asunnan rikkaasta, lempeän humoristisesta kielestä. Se kuvastaa nöyrää, tiedostavaa ja sitoutunutta asennetta omaan kotiin ja työhön. Kaunista symboliikkaakin ihmisestä maammöykkynä voi löytää.

Kiitos papalle arvokkaista juttutuokioista! Ihan kaikkea en varmastikaan saanut nauhalle, eikä ollut tarkoituskaan. Kiitos Ristolle ja Kyllikille haastattelujen mahdollistamisesta, yltäkylläisistä kahvituksista ja Jaffa-kekseistä! Kiitos sukulaisille innostumisesta tarinoiden kuvittamiseen: ne elävöittävät tämän kirjan sivuja! Kiitos kotiväelle kannustuksesta, oikoluvusta ja hermojen kestämisestä: olen tehnyt kirjoitustyön oman työn ohessa iltaisin ja loma-aikoina!

RS: Minulla on vähän semmonen ajatus että minä jossain vaiheessa jonkunlaisen kirjankin kirjoitan, niistä sinun asioista. MA: Joo. RS: Jos se sinulle sopii. MA: Joo kyllä.

Tällaisen lupauksen annoin Martille syksyllä 2017. Tätä kirjoittaessa maaliskuussa 2019 Martti edelleenkin ”kitturoi”, kuten itse sanoi, Jyväskylän Sairaskodilla. Olisi hieno ehtiä antaa oma kirja Martin käsiin, katsotaan miten käy.

Tampereella 21.3.2019

Riku Savonen

Kuka on Martti Asunta?

Lapsuuteni Martti-pappa

Ei vielä. Ei vielä. E-ei veeee-lä. No nyt.

Lapsuuteni mummolamatka oranssissa Volkswagen Kleinbusissa Lahdesta Petäjävedelle sähköistyi Metsäkulman mäkisellä etapilla. Alko arvuuttelu, minkä kumpareen päältä tie Pohkalaan kääntyy. Risteyksen jälkeen viimeinen kilometrin kapea hiekkataipale, nousu Pohkalanmäelle ja siinä on Ala-Pohkalan vaaleankeltainen talo piharakennuksineen. Pihalle antavassa ikkunassa vilkuttaa iloisesti Julia-mummo ja ottaa vieraat vastaan avaraan tupakeittiöön. Martti-pappakin ilmestyy jostain paikalle. Tervehdysten ja yhteisen ruuan jälkeen pappa katoaa omiin askareihinsa.

Lapsuuteni mummolan keskushenkilö oli mummo. Talouden pyörittäjä, tomera asioiden organisoija ja ohjeistaja, tietotoimisto, herkuilla kestitsijä. Ulkoaktiviteetteja järjestivät ja maalaiselämää esittelivät enot Risto ja Saku. Martti-pappa oli itsenäinen, hiljainen ja usein huomaamaton tekijä, jonka jäljiltä kuitenkin puuliiterissä halkopinot ulottuivat kattoon ja marjapakastimet tursusivat. Papan keskeinen ominaisuus on aina ollut, että hän on.

En muista lapsuudessani juurikaan tehneeni papan kanssa mitään kahden kesken. Tunsin hänet lähinnä muiden puheista: ”Muista puhua lujaa, papalla on huono kuulo”. ”Pappa joutui nuorena sotaan ja sai luodin olkapäästä läpi”. ”Pappa on säästäväinen”. ”Pappa tykkää seurata luontoa”. ”Lenkkeilee joka päivä, ties vaikka elää satavuotiaaksi”. Jollain lailla minua jäi vaivaamaan, että toiset tuntuivat aina tietävän, mitä pappa ajatteli, vaikkei sitä häneltä itseltään kysytty. Toisaalta tämä rooli näytti aivan hyvin käyvän Martille.

Kun mummo kuoli tapaninpäivänä vuonna 1999, myös Ala-Pohkala muuttui. Puheessa mummola pysyi mummolana, mutta sinne lähdettiin katsomaan pappaa. Yhä useammin ensimmäisenä ikkunassa näkyi lehtiä lukeva pappa. Meidän perheessä Marttia muuten kutsutaan papaksi, kun taas serkuilleni Akselille ja Elinalle hän on ollut vaari. Martti aktivoitui vanhoilla päivillään. Hänestä tuli sukujuhlien vakiokävijä ja ikinestori, jonka hyvää kuntoa yhdessä päiviteltiin.

Ensimmäisen kahdenkeskisen keskustelun muistan vuodelta 2005, kun olin yksin käymässä Pohkalassa. Teimme pitkän kävelylenkin talvisessa metsässä ja pappa esitelti matkan varrella, minne sodan jälkeen oli kätetty aseita. Alkoi vahvistua käsitys, ettei pappa ole hiljainen. Hänellä vain ei ole taipumusta tyrkyttää omia ajatuksiaan.

Huhtikuussa 2013 pidin papan 95-vuotisjuhlissa pienen historiikin, jossa käytiin maailman tapahtumien kautta läpi Martti Asunnan vuosikymmeniä takautuvasti nykypäivästä vuoteen 1918. Aina kunkin vuosikymmenen aikana syntyneet nousivat seisomaan. 1910-luvulle päästessä istumassa oli enää Martti-pappa. Esityksen lopuksi lupasin, että kävisin haastattelemassa pappaa hänen elämästään. Ensimmäiset haastattelut tein kesällä 2013 ja pienempiä täydentäviä haastatteluja on kertynyt myöhemminkin, vielä Martin jo siirryttyä Jyväskylän sairaskotiin syksyllä 2017. Näiden haastattelujen myötä opin itsekin tuntemaan pappaa paremmin.

Papan 100-vuotisjuhlaan 18.4.2018 syntyi Martin tarinoista ja sukulaisten kuvituksista koostuva näyttely. Tässä kirjassa tutkin syvällisemmin haastatteluja ja muuta papasta löytyvää aineistoa. Olen kiinnostunut siitä, miten lähes satavuotias Martti Asunta omaa elämäänsä katsoo ja jäsentää. Miten Martti määrittelee itsensä osana Asunnan sukua, Metsäkulmaa ja Petäjävettä? Miten Martin persoona näkyy hänen kielessään? Mitä muut lähteet kertovat papasta?

Satavuotias Martti Asunta

Huhtikuussa 2018 juhlittiin Martti Asunnan satavuotisjuhlia Petäjäveden Kumpusessa. Päivänsankari kyyditettiin paikalle Jyväskylän sotainvalidien sairaskodilta ja juhlapaikalla hän liikkui rollaattoriin tukien. Käyn aluksi tiivistetysti, mitä Martin saatan vuoteen oli mahtunut.

Martti Asunnan syntyessä 18.4.1918 Suomi oli ollut itsenäinen neljä kuukautta ja käynnissä oli sisällissota. Martti syntyi maanviljelijä Juho ja Alma Asunnan (os. Mikko-la) seitsemäntenä lapsena. Yhteensä perheeseen syntyi 11 lasta, joista poikia oli kahdeksan ja tyttöjä kolme. Perhe asui Petäjäveden Metsäkulman kylällä Pohkalan talossa, jonka isä Juho oli ostanut vuonna 1909. Molemmat vanhemmat olivat keuruulaislähtöisiä. Pohkalan talo oli Petäjäveden mittakaavassa suuri ja Juho Asunta oli mukana monissa kunnan ja kylän luottamustehtävissä.

Myö muut oltiin maammöykkyjä, maaviljelijöitä vaan.

Maanviljelijä Martti Asunta (s. 1918) asui koko elämänsä Petäjäveden Metsäkulman Pohkalassa. Tavallinen suomalainen mies: oppi ammatin itse tekemällä, kävi sodan, meni naimisiin, sai lapsia, rakensi talon, teki työtä, jäi leskeksi. Tavallisuudesta poikkeavaa hänessä on lähinnä yli satavuotiaaksi eläminen.

Martti Asunnan elämän kautta pohdiskellaan, mitä jälkiä kukin meistä jättää. Runkona ovat 95-vuotiaan Martin ja tyttärenpoika Rikun nauhoitetut keskustelut, joissa Martti kertoo elämästään. Historiallisten tapahtumien lisäksi avautuvat näkymät rikkaaseen keski-suomalaiseen murteeseen sekä suullisen tarinankerronnan katoavaan perinteeseen. Martin elämä ei ole aikajärjestystä noudattava jana, vaan ihmisten ja sattumusten ympärillä rönsyilevä tarinapuutarha. Kerronnassa sekoittuvat monen sukupolven kokemukset: osa on itse koettua, osa useamman välikäden kautta hankittua tietoa.

Kirja kannustaa samalla muitakin tallentamaan edellisten sukupolvien muistelua, vielä kun he ovat keskuudessamme.

BoDTM
BOOKS on DEMAND